

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата мистецтвознавства
Бурковської Любові Володимирівни
на дисертацію Велігури Наталії Миколаївни
«Традиції і новаторство в акварельному живописі у
художній культурі України ХХ – початку ХХІ століття»,
подану на розгляд до Спеціалізованої вченої ради
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Представлену до захисту кандидатську дисертацію Наталії Миколаївни Велігури, як і опубліковані нею раніше наукові розвідки, що висвітлюють процеси становлення і розвитку акварельного живопису в культурі України, слід, насамперед, оцінювати у розрізі сучасного стану українського мистецтва.

Незважаючи на те, що нині усунено будь-які перепони у висвітленні шляхів розвитку вітчизняної культури, мусимо констатувати наявність значного комплексу малодосліджених, а іноді навіть незауважених науковцями, проблем. Тому особливо важливі сьогодні в культурологічній та мистецтвознавчій практиці наукові дослідження, завдяки яким відбувається подальше впорядкування культурного надбання, заповнення прогалин в історії українського мистецтва. Саме як важливу складову цього процесу варто розглядати дисертацію Наталії Миколаївни, яка торкається важливої для історії української культури проблеми.

Пропонована наукова праця приваблює свіжістю думок і теоретичних узагальнень, простотою і водночас, у багатьох випадках, оригінальністю подачі фактологічного матеріалу.

Структура дисертації цілком відповідає вимогам, вирізняється чіткістю і логічною послідовністю – вступ, три основних розділи, висновки (158 сторінок) та додатки (загальний обсяг роботи становить 260 сторінок).

У **вступі** висвітлено основні принципові позиції автора, на яких базується дослідження. У цій частині дисертантка дотримується всіх необхідних вимог, а винесені на захист наукові положення достатньо чітко сформульовано та аргументовано. Переконливо обгрунтовано актуальність теми дисертації, коректно визначено об'єкт і предмет дослідження, виразно сформульовано мету та завдання наукової розвідки.

Апробацію основних теоретичних узагальнень і висновків дисертації проведено на восьми наукових конференціях (з опублікуванням статей в збірках матеріалів конференцій), а також у вигляді чотирьох опублікованих статей у наукових фахових виданнях України та однієї публікації у зарубіжному періодичному фаховому виданні.

Перший розділ **«Теоретико-методологічні засади дослідження»** розпочинається з розгляду художніх особливостей акварельного живопису як явища українського мистецтва в контексті культурологічного простору України. У другому підрозділі ретельно проаналізовано стан наукового дослідження теми. Історіографія, укладена авторкою, демонструє добру обізнаність з науковими джерелами за темою дисертаційного дослідження. Розглядаючи культурологічні та мистецтвознавчі розвідки науковців-попередників, дослідниця намагається коректно і критично висвітлювати їхній доробок та вказує на ті питання, що є актуальними, або залишаються недостатньо розкритими. Н. Велігура детально аналізує найважливішу для дослідження фахову мистецтвознавчу літературу, спеціальні праці з філософії і проблематики мистецтва, статті у періодичних наукових виданнях. Окремим цінним джерелом інформації стали альбоми та каталоги персональних і групових виставок. До роботи залучено архівні матеріали (ЦДАМЛМУ), значну частину яких розглянуто вперше. Окрім ретельно опрацьованої літератури, дисертантці у вирішенні й розкритті поставлених завдань допомогло дослідження творів, зосереджених у музейних збірках Києва та Одеси (відомості подано в додатках). Узагальнення й осмислення всього комплексу наукових джерел сприяє визначенню актуальності проблем, яким присвячена дисертація.

Методичні засади проведеної науково-дослідницької роботи розкрито повною мірою та на достатньому фаховому рівні. Дисертантка вміло застосовує ті методи дослідження, що сприяють найбільш об'єктивному й ефективному аналізу та висвітленню важливих мистецтвознавчих й культурологічних процесів.

Формулюючи головні завдання другого розділу **«Історичні витоки формування традицій і збереження спадщини в акварельному живописі України»**, авторка зосереджує увагу на аналізі передумов і давніх етапів формування традицій акварельного живопису. Дослідниця запропонувала власну чітку періодизацію і вперше дала ґрунтовну характеристику процесів розвитку мистецтва акварелі в контексті української художньої культури. Підрозділ «Феномен традиції в акварелі крізь естетику музики: прозора поліфонія кольорів» дисертантка присвятила розкриттю мало розробленої в українському мистецтвознавстві теми взаємопроникнення різних видів мистецтва, сприйняття й усвідомлення естетичної й ідейної суті акварельного живопису, як «звучання музики у витончених фарбах». Проблема збереження спадщини акварельного живопису в музеях Києва й Одеси розкрита у третьому підрозділі другого розділу розвідки. У цій частині роботи спостерігаємо вільне оперування джерельним матеріалом у викладі різнопланової фактологічної бази. Вдумливий, відповідальний підхід, який демонструє авторка, досліджуючи проблему формування української традиції в акварельному живописі, свідчить про уміння робити логічні висновки, глибоко проаналізувавши наявний, інколи обмежений за обсягом, фактологічний матеріал.

На наш погляд, найбільш складні і водночас цілком вдало вирішені завдання поставлені у третьому розділі – **«Розвиток новаторських тенденцій в акварельному живописі: соціокультурний та мистецький контекст»**. Розкриваючи історико-культурний контекст розвитку українського акварельного живопису ХХ – початку ХХІ століття, дисертантка вказує на існування у тогочасному українському культурному просторі різних «центрів тяжіння». Досліджуючи художні принципи формотворення в українському акварельному живописі, авторка слушно наголошує на таких його важливих рисах, як відсутність стильової єдності та розмаїття підходів до розв'язання

мистецьких завдань. На прикладі мистецького доробку відомих художників розкрито сутність творчого експерименту, особливості застосування різноманітних технічних методів і прийомів, важливість створення неповторної авторської манери. Комплексний аналітичний підхід до вирішення поставлених завдань дає змогу дисертантці проаналізувати наскрізно шлях розвитку акварельного живопису, відзначивши його багатогранність, виявити специфіку еволюційних процесів.

У підрозділі «Комбіновані техніки в акварелі на прикладі творів колекції Одеського художнього музею» Н. Велігурою зроблено спробу схарактеризувати візуальні ефекти, що їх породжує застосування комбінованих технік в акварельному живописі. Дослідниця слушно зауважує, що саме варіативність у поєднанні різних технік активно впливає на трансформацію мистецьких традицій та сприяє новаторству сучасних художників-акварелістів. У підрозділі «Техніка авторського фактурного акварельного живопису “Текстиль”: традиції і новації» розглянуто творчу спадщину талановитих народних мисткинь. Зокрема, розкрито казковий світ неповторних «мальовок» Ганни Собачко-Шостак і Тетяни Пати.

На особливу увагу та схвалення заслуговує презентація творчого доробку самої дисертантки яка, натхненна шедеврами орнаментального декоративного мистецтва, використовуючи елементи українського традиційного розпису, створила індивідуальну творчу манеру фактурного акварельного зображення. Глибокий аналітичний підхід до переосмислення художніх традицій української «мальовки» у поєднанні з практичними знаннями та навичками дослідниці знайшли мистецьке втілення в оригінальній авторській техніці, що характеризує її як вдумливого компетентного науковця і водночас творчу особистість.

Прикінцеві висновки дисертації вирізняються чіткістю, логічною обґрунтованістю і не дублюють положень, зазначених у висновках до розділів. У заключних висновках у стислій формі підсумовано наукові спостереження авторки щодо низки теоретичних проблем, порушених у пропонованій роботі.

У цілому позитивно оцінюючи дослідження Н. Велігури, висловлюємо низку зауважень і побажань дискусійного характеру.

1. Мистецька цінність і кількість відібраних для наукового аналізу творів видається достатньою для отримання об'єктивних результатів дослідження, проте, на наш погляд, варто було б не обмежуватися лише музейними збірками Києва й Одеси, а додатково залучити акварелі з інших музеїв України, що, вочевидь, значно розширило б горизонти дослідження і дозволило поглибити наукові спостереження.

2. Ймовірно, доцільно було б зупинитися на використанні акварелі в реставраційних тонуваннях давнього іконопису та монументального живопису, що сприяло б розкриттю багатогранності й пластичності цієї техніки, адже саме акварель і до сьогодні є незамінною у процесах відтворення втрат та наданні експозиційного вигляду творам мистецтва.

3. При розгляді комбінованих технік (3.2) основну увагу зосереджено на особливостях гуаші, пастелі, туші та ін., як різновидах технік образотворчого мистецтва, натомість візуальні ефекти, які з'являються завдяки поєднанню різноманітних фарб, естетичні особливості творів, що виникають при застосуванні змішаних технік, окреслені менш виразно.

4. У роботі зафіксовано дрібні огріхи:

– подані цитати іноді видаються надто розлогими;

– варто уникати використання фраз типу «тепер розглянемо», «тепер простежимо», «як ми це бачимо», що їх знаходимо на сторінках (ст. 48, 79, 114, 116) роботи.

Вищеназвані міркування, поза сумнівом, не знижують цінності проведеного дослідження і, зрозуміло, не впливають на загальне позитивне враження від праці, що за своєю проблематикою, науковою і практичною новизною та структурою відповідає класичним стандартам кандидатських дисертацій.

Підсумовуючи сказане, констатуємо, що представлена до захисту кандидатська дисертація свідчить про високу фахову підготовку Н. Велігури, її компетентність в обраних для дослідження проблемах, уміння аналізувати фактологічний матеріал і робити логічні, обґрунтовані висновки.

Зміст автореферату ідентичний змістові дисертації і повністю відображає її основні положення. Результати дослідження достатньо апробовані на наукових конференціях. Публікації, у яких висвітлено положення дисертації, наведені в

списку літератури, відповідають вимогам до кандидатських дисертацій і кількісно, і за змістом.

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому узагальнено напрацювання попередніх науковців і водночас подано особисте осмислення матеріалу, цілісніше і глибше, оскільки авторка спирається на оновлені позиції і ширшу культурологічну інтерпретацію.

Таким чином, маємо всі підстави стверджувати, що представлена до захисту дисертація «Традиції і новаторство в акварельному живописі у художній культурі України ХХ – початку ХХІ століття» повністю відповідає вимогам п. 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а дисертантка Наталія Миколаївна Велігура заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства, науковий
співробітник Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології

ім. М. Т. Рильського НАН України

Київ, 12 лютого 2019 р.

Л. В. Бурковська

